

Institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers zijn ook confessionals!

Richart Huijzer, zelf predikant-geestelijk verzorger, heeft onderzocht wat de relevantie van het ambt is voor geestelijk verzorgers die hier drager van zijn (Huijzer, 2017). In lijn met het onderzoek van Smeets (2006) blijkt dat het ambt nog steeds als waardevol wordt ervaren.

Nelleke ten Napel-Roos

STERKER NOG, HUIJZER STELT dat het ambt een onmisbaar element is voor de uitoefening van het beroep: het is de onderliggende kracht die de geestelijk verzorger in staat stelt de *core business* van het vak uit te oefenen: het oog en oor zijn voor spiritualiteit en existentie. Wat betekent zijn stellingname voor de toenemende groep institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers die een dergelijk ambt missen? In deze bijdrage wil ik stilstaan bij de conclusie van Huijzer: dat confessionaliteit en attestatie noodzakelijk zijn voor de uitoefening van het beroep en geborgd zijn in het ambt. Vervolgens wil ik schetsen welke twee kwesties dit meebrengt, zowel voor de onderzoeksgroep van Huijzer als voor de groep institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers. Daarbij wil ik vragen stellen bij de veronderstellingen van Huijzer met betrekking tot die

groep institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers. Ten slotte wil ik een richting aangeven voor verder onderzoek in de opgeworpen denkrichting.

Confessionaliteit en attestatie: noodzakelijk voor het beroep en geborgd in het ambt

Smeets' kwantitatieve onderzoek toonde al aan dat geestelijk verzorgers voor zichzelf als persoon een positieve waarde aan het ambt toekennen. Huijzer laat via kwalitatief onderzoek zien wat die positieve waarde dan is, specifiek voor de groep predikant-geestelijk verzorgers. Huijzer stelt in zijn onderzoek dat professionaliteit altijd moet samengaan met confessionaliteit, die twee staan naast elkaar. Hij extraheert vanuit zijn literatuur- en groundedtheory-onderzoek de termen

‘adaptieve pool’ en ‘attestatieve pool’; die twee polen vragen om ‘cyclisch balanceren’. Een geestelijk verzorger is niet alleen een professional die zich in meer of mindere mate aanpast aan de context van de zorgomgeving, hij draagt iets bij zich dat dieper steekt, en dat buiten die professionaliteit omgaat: hij/zij is drager van het ambt, wat voornamelijk als opdracht en krachtbron wordt gezien om dit werk te kunnen doen.

Het ambt biedt geen garantie voor een doorleefde spiritualiteit

Zo verbindt Huijzer het ambt aan de confessionaliteit van de geestelijk verzorger. Het ambt is als het ware de borging van de attestatieve pool, die door Huijzer wordt ingevuld als – in de terminologie van Ricoeur – het ‘wie’ van de geestelijk verzorger, staande naast het ‘wat’. Dit ‘wie’ is de confessionaliteit, het in zijn onderzoek aange- toonde ‘ervaren van opdracht en krachtbron’ die het mogelijk maakt ‘oog en oor te kunnen zijn voor spiritualiteit en existentie’. Die attestatieve pool is meer dan alleen het in verbinding staan met het Heilige (*Otherness*). Het is de ervaring van het hebben van een roeping (*vocatio*), het contact met een (lokale) geloofsgemeenschap, het onderhouden van de eigen spiritualiteit, het drager willen zijn van een traditie en de representatie van Christus of de Geest. Het dragen van het ambt staat als het ware symbool voor al deze aspecten.

De opkomst van de institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorger: een probleem?

Door deze sterke verbinding van ambt en confessionaliteit ontstaan er volgens mij twee kwesties. De eerste wordt door Huijzer zelf ook al geconstateerd: de attestatieve pool, die onmisbaar is, moet gevuld blijven en dat is niet automatisch het geval. Huijzer spreekt over de groep geestelijk verzorgers die tevens predikant zijn doordat zij een kerkelijke opleiding hebben gevolgd en van daaruit het ambt hebben ontvangen. Dat ambt moet niet alleen verleend worden, het

moet ook gevoed worden, want het hebben van een eigen doorleefde spiritualiteit is essentieel voor de predikant-geestelijk verzorger. Wanneer deze attestatieve pool leeg blijft, zegt Huijzer, is dat zorgelijk. ‘In die situatie blijft alleen het professionele repertoire van kennis en vaardigheden over, maar daarmee kan niet meer worden voldaan aan de expliciete of impliciete vraag van de patiënt naar authentieke bemiddeling tot de sfeer van het Heilige, dat in ons onderzoek naar voren komt als een belangrijk punt van herkenning en erkenning van de predikant-geestelijk verzorger en als essentieel onderscheidende dimensie die door niemand anders in de zorg kan worden overgenomen’ (Huijzer, 2017, p. 373).

Niet alleen heeft de PKN haar rol om deze voeding te faciliteren niet opgepakt, zij heeft ook niet van zich laten horen op het moment dat het steeds gangbaarder werd om institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers op te leiden en aan te stellen. Hiermee stuiten we dus op de tweede kwestie. Huijzer noemt de route voor deze groep geestelijk verzorgers om dit beroep uit te mogen oefenen een *sluiproute* waarin de ‘ambtelijke noties verloren zijn gegaan’ (Huijzer, 2017, p. 423) en stelt min of meer dat de opmars van de institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorger blijkbaar de vraag naar de attestatieve (noodzakelijke) pool van het beroep irrelevant dreigt te maken. De VGVZ heeft de RING-GV ingesteld, die institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers toetst op hun levensbeschouwelijke wortels. Huijzers visie impliceert in mijn ogen een probleem: institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers hebben geen ambt, missen dus de borging van de attestatieve pool en kunnen de *core business* van het vak niet werkelijk uitoefenen. Zij zijn ‘alleen nog maar’ professional en kunnen als zodanig zich niet onderscheiden van aanpalende beroepsgroepen in de zorg. Zij vormen een bedreiging voor het voortbestaan van het vakgebied.

Institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers hebben ook een levensbeschouwing

Wat Huijzer in zijn onderzoek vaststelt, is in lijn met de koers die de VGVZ in 2015 is ingegaan: weliswaar is de definitie van het beroep veran-

derd van 'professionele en ambtsshalve begeleiding' in 'professionele begeleiding' (VGvZ, 2016, p. 7), de erkenning van de noodzaak van het hebben van een eigen doorleefde spiritualiteit stemt overeen met de attestatieve pool in Huijzers onderzoek. Dat hij deze in zijn onderzoek verbindt aan het ambt is logisch, gezien de doelgroep waaronder hij zijn onderzoek heeft verricht. Het is echter belangrijk deze twee begrippen niet volledig op elkaar te leggen alsof het ambt *dé* invulling van deze attestatieve pool zou zijn. Dan raakt de groep institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers in het nauw, doordat zij dit ambt niet hebben. Het is dan de vraag of het verkrijgen van de zending via de RING-GV gelijkgesteld kan worden aan de rol van het ambt in het onderzoek van Huijzer.

Een vooruitlopende conclusie zou kunnen zijn dat de verklaring van de RING-GV wel voorziet in een aan een zending gelijkstaande bevoegdheidsverklaring, maar dat noch het ambt, noch een RING-verklaring een garantie biedt voor de doorleefde eigen spiritualiteit. Beiden meten dit op enig moment, maar borgen geen continuïteit ervan door de jaren heen. De oproep is dan ook aan zowel de denominationele sectoren van de VGvZ als aan de SING: maak er werk van de voeding van deze spiritualiteit van de geestelijk verzorgers te faciliteren, eventueel in samenwerking met een kerkelijk en/of levensbeschouwelijk genootschap.

Verder onderzoek

Voor praktijk én beleid in de nabije toekomst zou volgens mij op de volgende drie punten onderzoek een noodzakelijke bijdrage kunnen leveren: theoretisch onderzoek naar 'het Heilige', kwalitatief onderzoek onder niet-institutioneel geestelijk verzorgers, en kwalitatief onderzoek onder cliënten.

Huijzer spreekt van het Heilige, *Otherness*, de VGvZ van een doorleefde eigen spiritualiteit. De institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorger is evenmin blanco op levensbeschouwelijk gebied. Maar wat wordt dan bedoeld met dat Heilige en

die andere termen? Literatuur- en ander theoretisch onderzoek zou meer helderheid kunnen brengen ten aanzien van deze begrippen. Daarbij aansluitend lijkt het mij boeiend te kijken hoe bij institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers deze eigen doorleefde spiritualiteit doorwerkt in hun beroepspraktijk en hoe deze wordt onderhouden. Hiervoor zouden de bij de SING aangesloten geestelijk verzorgers geïnterviewd kunnen worden en gevolgd in hun werkpraktijk.

Uiteindelijk gaat het erom dat de cliënt geholpen is met geestelijke verzorging. Een groot deel van de Nederlandse bevolking voelt zich niet meer thuis in een kerkelijke traditie en velen combineren meerdere levensbeschouwelijke tradities, ook geestelijk verzorgers! (Bernts & Berghuijs, 2016; Berghuijs & Liefbroer, 2017). Onderzoek moet uitwijzen of die groep van de bevolking zonder of met gemixte levensbeschouwing liever contact heeft met een institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorger. Kortom: het onderzoek van Huijzer verdient het dat de hand schoen wordt opgepakt van nadere exploratie van zijn onderzoeksthema. Dat is van belang voor de toekomst van geestelijke verzorging in het algemeen en mijns inziens in het bijzonder voor de nieuwe groep van institutioneel niet-gebonden geestelijk verzorgers en hun cliënten!

Nelleke ten Napel-Roos is trainee geestelijke verzorging in het Radboud UMC, Nelleke.tenNapel-Roos@Radboudumc.nl

Literatuur

- Bernts, T. & Berghuijs, J. (2016). *God in Nederland 1966-2015*. Utrecht: Ten Have.
- Berghuijs, J. & Liefbroer, A.I. (2017). Meervoudige religiositeit in het leven van geestelijk verzorgers. *Tijdschrift Geestelijke Verzorging*, 20(87), 13-22.
- Huijzer, R. (2017). *De binnenkant van het ambt. Een groundedtheory-onderzoek naar de ambtsbeleving en levensbeschouwelijke identiteit van protestantse pastores in zorginstellingen, in dialoog met Paul Ricoeur*. Delft: Uitgeverij Eburon.
- Smeets, W. (2006). *Spiritual Care in a Hospital Setting. An empirical-theological exploration*. Leiden: Brill.